HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אור

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ. פ"ה שלא לעבור עליו בבל ירלה ובל ימלא וקשה לר"י כיון דלריך ביטול בלמר בגמ' (דף ו:) הבודק לריך שיבטל ומדלאריתא בביטול בעלמא סגי[א] אמאי הלריכו חכמים בדיקה בלל ורלה לר"י דלא"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק ולבערו ולא לאכלו וכן משמע לקמן (דף י:) דבעי רבא בכר בשמי קורה וכו' לו דלמא זימנין דנפל ואתי למיכליה[ב] והטעם שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה שלא הלריכו לבערם משום דחמץ מותר כל השנה ולא נאסר רק בפסח ולא בדילי מיניה בדאמר לקמן (דף יא.) ולא דמי לבשר בחלב דגלב ובלמי הכרס שאיסורם נוהג איסור עולם[ג] וגזיר נמי איסוריה שרי לאחריני[ג] לי נמי שאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בבל ירלה ובל ימלא[ד] החמירו חכמים לבדוק ולבערו אפילו היכא דביטלו משום דילמא אתי למיכליה ורלה לרשב"א דאפילו לפי טעם האחרון ל"ל דהחמירו חכמים בכל חמץ אפי' בחמץ נוקשה ועל ידי תערובת אף על גב דליכא בל ירלה לפר"ת בריש אלו עוברין (דף מב.) דהא אמר שיאור ישרף והיינו חמץ נוקשה כדמוכח התם ואיכא למ"ד נמי התם דכ"ש חמץ גמור על ידי תערובת משמע דאסור להשהותו דאי מותר להשהותו אמאי ישרף ישהה אותו עד אחר הפסח ויהא מותר אפילו לרבי יהודה דלא אסר רבי יהודה חמץ אחר הפסח אלא בחמץ גמור דאיכא ג' קראי לתוך זמנו ולפני זמנו ולאחר זמנו (לקמן דף כח:) אבל בנוקשה דליכא אלא חד קרא[ה] אפי' ר' יהודה מודה:

קא סלקא דעתך מ"ד נגהי וכו'. לא נקט קס"ד אלא משום מאן דאמר נגהי דלא קאי סכי ואגב אורמיה נקט נמי לילי ממש[ו] ומש"ה אין לשבש הספרים:

וכדרב יהודה. לא קאי אמאי דמשני בדאמר לפרא נהר אלא מילתא באפי נפשה היא ומפרש מה השמיענו הפסוק לכ"ע:

יכנס בכי טוב. אור"י דבפרק הכונס (דף ס ושם:) משמע דטעם הוי משום מזיקין דמפיק ליה התם מלא תלאו אים מפתח ביתו וקרא משום מזיקין קא מזהיר דמפקינן מיניה התם כיון שניתן רשות למשחית וכו' ולפי זה אפילו מעירו אדם צריך ליזהר שיאכל בכי טוב[ז] והא דנקט כיסה תחלה[ח] היינו משום דאורחא דגמרא למינקט הכי כמו מטפח ועולה ומטפח ויורד בפרק עושין פסין (דף כא.)[ט] דנקט עליה תחלה ובפ' במה מדליקין (דף לד:) בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יולא וקשה הא דריש רב יהודה הא דרשה גופה מקרא אחרינא דלא תצאו בפרק הכונס (דף ס. ושם:) ואומר רשב"א דלריכי תרי קראי הבקר אור צריך לעיר אחרת ואפי' היכא דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהוו י"א והטעם מפני הפחתים[י] וקרא דלא תצאו אינטריך לעיר[יא] ומפני המזיקין[יב]:

ובאור בקר בעולם הזה. פי' ר"ת דהיינו עד חצי היום[יג] כדמוכח בפ' תמיד נשחט (דף מח.) דעד ו' שעות נקרא בקר[יד] כעין זה יהיה תחלת זריחת השמש דהיינו הנץ החמה לצדיקים לעתיד לבא:

והא קיימא לן עד צאת הכוכבים יממא הוא. אומר ר"י דפשיטא ליה לגמרא דעד צאת הכוכבים יממא משום דמסקינן בספ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יום הוא דכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה ומהתם נמי מוכח דעד צאת הכוכבים יום הוא ולא קשה מההוא קרא לתנאי דפרק במה מדליקין (דף לד: ולה.) דקאמר ר' יהודה משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין ואיכא למאן דאמר התם שני חלקי מיל שהוא לפי הגראה שעה גדולה לפני צאת הכוכבים דאין אנו בקיאין בצאת הכוכבים כדאמר התם לא כוכבים גדולים הגראין ביום ולא כוכבים קטנים הגראין בלילה אלא בינוניים[טו]:

(בדתנן) הנודר מן האור. מיהו היכא דלשון בני אדם אינו כלשון המקרא אזלינן אחר לשון בני אדם כדאמרינן בערכין (ד' יט:) גבי האומר משקל ידי עלי מדאלרייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דהיינו עד האליל[טז][י]:

אור לארבעה עשר גרסי':[פ] **לאור הנר.** בגמרא (דף ז:) מפרש טעמא: **בודקין.** שלא יעבור עליו בבל ירלה ובבל ימלא:

ובמה אמרו. לקמן במתניתין: **שתי שורות.** של חביות הסדורות במרתף של יין לריך לבדוק ביניהם. מלחי שאמרנו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין לריך לבדוק למה הולרלו לבודקן ומפרש לא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין: **שתי שורות על פני כל המרתף.** בגמ' (דף מ:) מפרש מאי היא: **שתי שורות החיצונות הן.** מפרש בגמ' (שם): **גמ' ה"ג קא סלקא דעתך מאן דאמר נגהי נגהי ממש.** כשיאיר השחר שחרית של י"ד: **מאן דאמר לילי לילי ממש** לא גרסי'. דהא ודאי לילי הוא ממש: **הבקר אור.** קס"ד דה"ק ולבקר דהיינו אור כלומר שאמו אור האנשים שולחו: **מי כתיב האור בקר.** דלשמעא ולאור דהיינו בקר דתימלי לומר דאור שם דבר הוא וקרי לבקר אור: **הבקר אור כתיב.** אמי אור לאו שם דבר הוא אלא הבקר האיר והאנשים שולחו כמאן דאמר נפרא נהר וכדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב[ג] לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב מיתיבי[2] ובאור בקר יזרח שמש אלמא אור יממא הוא מי כתיב אור בקר ובאור בקר כתיב והכי קאמר ובאור בקר בעולם הזה כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא מיתיבי[3] ויקרא אלהים לאור יום אלמא אור יממא הוא הכי קאמר[ג] למאיר ובא קראו יום אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קרא לילה והא קיימא לן דעד צאת הכוכבים יממא הוא אלא הכי קאמר קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה מיתיבי[4] הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אורתא הוא הכי קאמר הללוהו כל כוכבים המאירים אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעו שבוחי שאינן מאירין לא בעו שבוחי והא כתיב[5] הללוהו כל צבאיו אלא הא קמ"ל דאור דכוכבים נמי אור הוא למאי נפקא מינה לנודר מן האור[ד] (דתנן)[טז] הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים מיתיבי[6] לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגנב

[1]לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה[ה] ובמה אמרו ב' שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים ב' שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות: **גמ'** מאי אור רב הונא אמר נגהי ורב יהודה אמר לילי קא סלקא דעתך דמאן דאמר נגהי נגהי ממש ומאן דאמר לילי לילי ממש מיתיבי[1] הבקר אור והאנשים שולחו אלמא אור יממא הוא מי כתיב האור בקר הבקר אור כתיב כמאן דאמר צפרא נהר וכדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב[ג] לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב מיתיבי[2] ובאור בקר יזרח שמש אלמא אור יממא הוא מי כתיב אור בקר ובאור בקר כתיב והכי קאמר ובאור בקר בעולם הזה כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא מיתיבי[3] ויקרא אלהים לאור יום אלמא אור יממא הוא הכי קאמר[ג] למאיר ובא קראו יום אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קרא לילה והא קיימא לן דעד צאת הכוכבים יממא הוא אלא הכי קאמר קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה מיתיבי[4] הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אורתא הוא הכי קאמר הללוהו כל כוכבים המאירים אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעו שבוחי שאינן מאירין לא בעו שבוחי והא כתיב[5] הללוהו כל צבאיו אלא הא קמ"ל דאור דכוכבים נמי אור הוא למאי נפקא מינה לנודר מן האור[ד] (דתנן)[טז] הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים מיתיבי[6] לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגנב

[1]בבקר אור וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הַמָּה וְחַמֹּרֵיהֶם:
בראשית מד ג
[2]. וּבָאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח שָׁמֶשׁ בֹּקֶר לֹא עֲבוֹת מִנֹּגַהּ מִמְּטַר דֶּשֶׁא מֵאָרֶץ: שמואל ב כג ד
[3]. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: בראשית א ה
[4]. הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר:
תהלים קמח ג
[5]. הַלְלוּהוּ כָּל מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו:
תהלים קמח ב
[6]. לָאוֹר יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטֹל עָנִי וְאֶבְיוֹן וּבַלַּיְלָה יְהִי כַּגַּנָּב: איוב כד יד

תורה אור השלם

גליון הש"ם

גמ' ור"י **אומר לילי.** עי' תוי"ט תרומות פ"ח מ"ג: **רש"י** ד"ה **בכי טוב** וכו' **מפני** החיות **ומפני** הלסטים. עיין יומא כא ע"א ברש"י ד"ה היולא יחידי: **תוס'** ד"ה **אור** לי"ד וכו' **שלא יבא** לאבלו. עי' לקמן י ע"ב תוס' ד"ה ואם לא בדק:

הגהות מהר"י לנדא

[ג] נמ"ר דתנן הנודר מן האור. אין זה לא משנה ולא ברייתא (ועי' לא"מ):

מוסף רש"י

לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב. בעוד תמה זוהמת ילין במלון ולא ימתין עד שתתשך, ולבקר לא ישכים לצאת עד שיאיר. כי טוב לישנה מעליא, כאור כי טוב, כלומר טוב הוא לצאת בו ולילכם בו מפני המזיקין והליסטין (ב"ק ס:) אי נמי שלא יפול בבורות ובקעים שבעיר, ושלא יעלילו עליו עלילות מרגל אתה או גנב (תענית יב).

מוסף תוספות

א. ואפי' נאמר דמתני' מדרבנן מ"מ אנו צריכין ליתן טעם. תוס' שאנ. ב. אלמא אי לאו דלא אטרחיה רבנן הוה גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה. תוס' ר"פ. ג. [ו]משום אדם אחד לא עשו תקנה. **סס:** וכיון דלבני ביתו המותרין מותר לשהות היין לעצמן אם אתה אוסרו לזה נמצאת מצריכן לעמוד בבית מיוחד לעצמו. מהר"ם מלאוה. ד. היכא דלא ביטל. תוס' שאנ. ה. [ו]מוקמינן ליה לתוך זמנו. תוס' שאנ. ו. נ"מ. אע"ג דמ"ד לילי לילי ממש אמסקנא נמי קאי נקט קס"ד משום דקס"ד דמאן דאמר נגהי נגהי ממש קאמר, כי היכי דמאן דאמר לילי לילי ממש. מי' הר"ן. ז. דמשום מזיקין מה לי עירו מה לי עיר אחרת, ועוד דההוא דמצרים, בעירם היה. תוס' הרא"ש. ח. הו"ל למימר יצא בכי טוב ויכנס בכי טוב דהא לעולם יוצאין מעיר קודם שנכנסין. תוס' ר"פ. ט. ולכאורה הו"ל למימר יורד תחילה. תוס' הרא"ש. י. שאינו רגיל בה. מי' הר"ן. יא. שהוא רגיל בה, והוי לחודיה. **סס.** יב. אבל לא מפני הפחתים, שכבר הוא רגיל בהם. **סס.** יג. שהוו כל המאור שיכול להאיר. תוס' ר"פ. יד. דכתב את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים אלמא עד בין הערבים דהיינו משש שעות ומעלה נקרא בקר. מהר"ם מלאוה. טו. והשתא פליגי דלר"י מספקא ליה בכל הכוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו. תוס' שבת לה. טז. אבל היכא דלא בקיאינן בלשון בנ"א אזלינן בתר לשון תורה. תוס' הרא"ש. ועיין במהר"ם מלאוה.

רבינו חננאל

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כו'. מאי אור רב הונא אמר נגהי רב יהודה אמר לילי. אף על גב דאסיקנא לדברי הכל אור אורתא הוא, אמרינן קס"ד דמאן דאמר נגהי קסבר האי אור צפרא הוא ומאן דאמר לילי קסבר לילי הוא. ואותבינן עליה והכתיב הבקר אור ואיך תאמר האור לילי הוא. ופרקינן מי כתיב אור בקר דשמעת מינה שהאור בקר הוא, הבקר אור כתיב, ופי' הבקר האיר ולא כי האור הוא הבקר. **מיתיבי ובאור בקר יזרח שמש אלמא אור יממא הוא.** ושנינן וכאור בקר כתיב, כלומר כאור בקר קודם זריחת שמש לצדיקים לעתיד לבוא הוא כעין זריחת שמש בעולם הזה, נמצא זריחת שמש בעולם הזה כעין אור בקר קודם זריחת שמש לצדיקים לעתיד לבוא. **ויקרא אלהים לאור יום.** ושנינן למאיר ובא קראו יום. כלומר משאיר היום ולהלן קראו יום. [אמצותא דיממא. למצות שנוהגין ביום, כגון ציצית ומילה וכיוצא בהן. חשוכא ופקדיה אמצותא דנהגי (שלילה) [בלילה] כגון הקטר חלבים ואברים].

הללוהו כל כוכבי אור. פירוש בא הכתוב להודיע דאפילו זוהר הכוכבים נקרא אור, נפקא מינה לנודר, דאמר מר הנודר מן האורה אסור אפילו באורן של כוכבים.